

DE ZEVENIENDE „BIENNALE“
TE VENETIË.

(Van onzen Romeinschen correspondent.)

Grado, 11 Augustus '30.

Oefent de „biennale“, de groote tweejaarlijkse tentoonstelling van moderne schilderkunst werkelijk een bijzondere aantrekkingskracht uit op de vreemdelingen, m. a. w. is het vreemdeverkeer te Venetië in een tentoonstellingsjaar merkbaar grooter dan in andere jaren? Ik weet het niet, doch meen het te mogen betwijfelen. Het aantal vreemdelingen, dat dezen zomer de lagunestad bezoekt, is zeer groot; op het plein van Sint Marcus ziet men den geheelen dag, doch vooral des avonds, heel wat meer buitenlanders dan Italianen. In de zalen der tentoonstelling daarentegen is het bezoek slechts matig en vormen de Italianen de meerderheid. Nu is het waar, dat hotelhouders, boekverkoopers en wie verder met het reizend publiek in aanraking komen, eenstemmig van oordeel zijn, dat het gehalte der toeristen dit jaar veel lager is dan gewoonlijk. De beursmisère en de slechte economische toestanden schijnen in vele landen juist de meer ontwikkelde personen getroffen te hebben.

Anderzijds kan men den toeristen nauwelijks onmogelijk geven, wanneer ze bij hun bezoek aan de lagunestad, die zoo overweldigend rijk is aan monumenten van kunst en geschiedenis, de tentoonstelling overslaan. De moderne kunst heeft niet zoo heel veel adepten en..... deze reizen niet in de eerste plaats naar Italië.

Als geheel genomen is onze indruk dit jaar beter dan in 1928. Indien de tentoonstelling werkelijk de getrouwe weerspiegeling is van de verschillende richtingen, die op dit oogenblik in Europa en Noord-Amerika in de schilderkunst tot uiting komen, dan zou men gewaagde buitenissigheden tot het verleden behooren en dat men langzamerhand weer tot de eenig werkelijke bron van alle kunst, het schoone, eeuwig-wisselende leven zelf, terugkeert.

Zeer verblijdend is dit jaar onze Nederlandse inzending, die door de vertegenwoordigers der regering: commissie, professor H. J. Wolter en den heer Willy Sluiter met heel wat meer overleg is samengesteld dan in 1928 het geval was. De negentig nummers der inzending zijn verdeeld over niet minder dan veertig kunstenaars, waarvan de meeste dan ook door slechts één enkel of door twee stukken zijn vertegenwoordigd. Alleen Isaac Israëls met twee zeer goede en aantrekkelijke stukken, waarvan de „Verliefde Clown“ en „Revue“ bijzonder de aandacht trekken, vormt een uitzondering; een gelukkiger keuze had de commissie nauwelijks kunnen doen. Dit werk past in de Venetiaansche omgeving en er gaat voor een Italiaansch en „italianiseerend“ publiek bekoring van uit.

Ook de ietwat décadente, doch exotisch-gevoelende kunst van C. J. Moks, die een zevental doeken inzond, kan men hier goed leeren kennen; zijn dansende figuurtjes wekken herinneringen op aan sommige der vermaarde poppen van Lenci, waarmee ze een verre overeenkomst vertoonen.

Jammer is het, dat een zoo groot kunstenaar als Konijnenburg slechts door twee zeer kleine doekjes, beiden koppen, is vertegenwoordigd. Het is te hopen, dat in 1932 juist van dezen schilder eens een aantal werken naar Venetië komen, waar ze stellig waardeerling zullen vinden. Hetzelfde geldt voor Schumacher, hoewel diens beide teedere doekjes, vooral het geheel in grijs gependende „Dorpsgezicht op Corsica“ ook thans de aandacht trekken. Jan Sluyters is dit jaar, vooral door het portret van kardinaal van Rossum, heel wat gelukkiger vertegenwoordigd dan twee jaar geleden.

Het Italiaansche Ministerie van Opvoeding heeft ditmaal in het Nederlandsch paviljoen een doekje aangekocht voor het Museum van Moderne Kunst te Rome, en wel een „Stilleven“ van A. Colnot.

Blijkbaar is er na de opening in ons paviljoen een of ander ongelukje gebeurd; althans er heerscht een groote verwarring in de nummering der stukken. Reeds in den catalogus staat een der werken van Moks op naam van Mommickendam, van wien drie stukken worden vermeld, terwijl ik er slechts een kon ontdekken. In de afdeeling „zwart-en-wit-kunst“ is de verwarring wel het ergst: ten minste vijf nummers zijn verkeerd aangebracht.

Natuurlijk is geen land te Venetië ruimer vertegenwoordigd dan Italië. Het gehalte echter van een overgroot deel der meer dan 1500 schilderijen is uiterst matig. Hier en daar ziet men natuurlijk wel een verrassend goed stuk, zoals het prachtige portret van prins en prinses Ruspoli door Ettore Tito, en der hoogtepunten van de tentoonstelling, doch de algemeene indruk van de 39 Italiaan-

sche zalen is geenszins bevredigend. Bijna al het werk staat op hetzelfde plan; zuiver technisch vooral schijnen de Italianen bij andere volkeren achter te staan.

De attracties van de Italiaansche afdeeling worden gevormd door de zaal der futuristen en door die van de groep „Appels d'Italie“. Voor de doorsnee-bezoekers wel te verstaan. Voor de fijnproevers zijn er de 45 werken van den grootmeester Ettore Tito, zonder twijfel Italië's grootste levende schilder, die alleen reeds het bezoek loonend maken. De futuristen dan brachten in een groote zaal niet minder dan 127 nummers bijeen. Het is voor het eerst, dat Marinetti's trawanten in zoo groot aantal naar Venetië komen en het succes is niet uitgebleven, al is het dan ook een lachsucces. De „grootste“ futuristische schilder, Enrico Prampolini, zond niet minder dan 23 doeken, waarvan de namen nog dwazer zijn dan de voorstellingen. Een lijst, waarbinnen vereenigd zijn een stuk asfalt, een scherp parelmoer, en een geweldige roode gummiespons, waarop met kopspijkertjes een eindje gasleiding van ongeveer 25 cm is bevestigd, staat in den catalogus vermeld als: „De sterrenkunde der verbeelding“. Een ander „schilderij“ bestaande uit blik, kurk en een onmogelijk smerig stukje goorgroene badspons draagt den naam van „Bewoner der tusschenzonnen ruimten“. Een vel blauw papier waarop een stuk kurk, een paar beenen gordijnringetjes en een geweldig blok anthraciet zijn vastgebonden door middel van een dik stuk elastiek, stelt „Het sterrenbeeld de tweelingen“ voor. Deze drie meesterwerken behooren tot den cyclus „Interview met de stof“. Niet minder belangrijk zijn de zes „vrouwelijke landschappen“, dames in Evacostuum (het is niet gemakkelijk te onderscheiden wat de groene, roode en blauwe strepen voorstellen, doch met wat geduld slaagt men), wier, „plastische hoogtepunten“ zijn aangegeven. Deze „hoogtepunten“ zijn vuurroode dotten, onderling vereenigd door groene en roode lijnen, zoodat het geheel doet denken aan een landkaart met enkele miljoenensteden, door spoor- en waterwegen verbonden. Het geheel heet dan ook een „plastische reis“ over een vrouwelijk naakt.

Prampolini's portret van Mussolini lijkt het meest op een geweldige paarsblauwe kaasstolp met een gat er in. Dat gat stelt een oog voor. Het tweede oog, neus, mond en ooren moet men er bij denken.

Twee der futuristen hebben werk ingezonden, dat men althans waardeeren kan, Balla en Dottori. Van Balla is er het geestige „Hondje aan een koordje“, een doek dat sedert jaren op alle tentoonstellingen te zien is. Het aardige taxhondje is loepend weergegeven, d. w. z. de pootjes zijn een soort kwastjes geworden en de staart, die op en neer wipt is een keer of tien geschilderd, duidelijk in het midden en vager naar de randen toe. Ook het touwtje en de voeten der eigenares zijn op die wijze in beweging weergegeven. Dit filmachtige procédé, dat natuurlijk volkomen juist is, levert werkelijk een aardig resultaat, doch... Balla kan teekenen.

Dottori's race-auto, een sterke poging om de duizelingwekkende snelheid uit te beelden, is eveneens volkomen aanvaardbaar. Lijnen en kleuren drukken werkelijk de vaart der auto volkomen uit.

De „Appels d'Italie“, schilders die een zuiver Italiaansch-latijsche kunst heeten voor te staan (de meeste leven te Parijs) geven weer andere fraaiheden te bewonderen. Een zekere Philippe Hosiasson heeft o.a. een „siesta“ ingezonden; de sluimerende joffer, die hij uitbeelde, heeft ter wille der grootere rust haar armen en beenen zoo lang ter zijde op een stapeltje gelegd. Een „zittende vrouw“ van denzelfden schilder heeft haar ledematen wel „aan“, doch ze zitten danig in de knoop en een harer armen groeit haar „mir niets dir nichts“ uit haar linkerarm. Een „adolescent“ is bijna goed geteekend, doch, zeker om te laten zien, dat hij nog groeien moet, heeft hij zijn rechterarm een palm ver uit den schouder getrokken. Het is duidelijk dat de kunst van den heer Hosiasson „zuiver-Italiaansch“ is en zonder meer op Rafael teruggaat.

Even geniaal is het werk van Alberto Savinio: een naakte mijnheer met een ganzekop en een zeer langen snavel zit op een veel te klein ijzeren stoeltje en is in levendig gesprek met een personage, dat er een hertekop op na houdt; naast dit schoone tweetal staat een soort struisvogel; dit „werk“ heet... „De verloren Zoon“. Een groep „Naakte mannen“ van denzelfden meester vertoont ons zeer dikbukkige krachtpatsers, die echter alle zonder hoofd op dit ondermaansche rondwandelen. Wat moet men van dergelijke kunst en wat van de jury denken?

In het Italiaansche gebouw is ook de belangrijkste tentoonstelling van edelsmeedkunst ondergebracht waar Nederland naast Italië de grootste en belangrijkste plaats inneemt, niet in de laatste plaats door de fraaie inzending van het Koloniaal Museum van Amsterdam.

Wanneer wij nog hebben medegedeeld, dat ook dit jaar evenals in 1928 het beste paviljoen der geheele tentoonstelling het Spaansche is, waar ieder stuk waard is te keken en genoten te worden, meenen wij te mogen besluiten met den wensch, dat de opgaande lijn, die in de tentoonstellingen merkbaar is, op een waarachtige wedergeboorte der schilderkunst moge wijzen.

GEORGES DE PORTO-RICHE.

Ernstig ongesteld.

Sedert eenigen tijd gaf de gezondheidstoestand van den 81-jarigen Franschen tooneelschrijver Georges de Porto-Riche reden tot ongerustheid. Daarna trad een verbetering in, doch thans vermeent „Comodia“, dat er weinig hoop meer is.

(Ingezonden Mededeelingen.)

Enorme prijsverlaging
der origineele

Gillette

MESJES

Prijs verlaagd tot

f. 1.50 PER PAKJE
VAN 10 MESJES
vroegere prijs f. 2.50

f. 0.75 PER PAKJE
VAN 5 MESJES
vroegere prijs f. 1.25

Binnen afzienbaren tijd zal de Gillette Safety Razor Company een volgens een geheel nieuw systeem ontworpen mesje in den handel brengen. Daarom is thans de prijs der origineele Gillette mesjes, wier kwaliteit nog steeds boven alle lof verheven is en die allerwegen immer de hoogste voldoening schenken, belangrijk verlaagd. Een ieder kan zich thans een echt Gillette mesje veroorloven, niemand behoeft met imitaties genoegen te nemen.

Overal verkrijgbaar
N.V. GILLETTE SAFETY RAZOR Co.
OF HOLLAND
Stadhouderskade 6, AMSTERDAM

Begin November
Het nieuwe
GILLETTE APPARAAT
Prijs ong. f. 2.50
Het nieuwe
GILLETTE MESJE
Prijs ong. f. 2.50 per 10 stuks; ong. f. 1.25 per 5 stuks

EISCHT
DE ORIGINEELE Gillette mesjes
Gillette Safety Razor Company, Boston, Mass. U.S.A.

S. BONN OVERLEDEN.

De dichter S. Bonn is, naar „Het Volk“ verneemt, in den nacht van Woensdag op Donderdag, 49 jaar oud, overleden.

Sal Bonn kwam als arbeider in aanraking met de socialistische beweging, die hem inspireerde tot zijn eenvoudige poëzie welke veel invloed van Adama van Scheltema vertoont. Minder gelukkig was hij in zijn navolging van Gorter wiens zoo veel moeilijker verskunst minder in zijn bereik lag.

Bonn's dichtkunst had vaak de bekoring van het primitieve en naieve, maar niet altijd ontkomt men aan den indruk, dat hij zich zelf wel eens geweld moest aandoen om niet te worden verleid tot den typisch Hollandsch-„burgerlijken“ zing-zang die de navolgers van Adama van Scheltema kenmerkt.

L. Simons die in 1910 zijn bundel „Wat Zang en Melody“ inleide schreef bij die gelegenheid van hem: „Als Bonn een mooien klank in het hoofd had, gebruikte hij dien als „woord“, onbewust of 't, behalve voor hem, ook voor anderen iets betekende. 't Was in zijn zangbehoefte al goed als 't maar een klank gaf van zijn stemming, of hem toeleek uit te beelden wat hij gezien had.“

Een stemmingsdichter was Bonn inderdaad meer dan een vurig strijder. Aan rhetorica heeft hij zich nooit bezondigd. Ontroerend naief kon hij vaak zijn warm meegevoel met de armen uitspreken, zóó simpel dat zijn „zingen“ vaak stamelen bleef. Naief was hij ook in zijn navolging van den grooten socialistischen dichter Herman Gorter in zijn „klein heldendicht“, „Marias Bruidzang“. Van zijn vrij talrijke bundels is „Zangen van Hoop“ dat in 1919 verscheen wel het meest bekend geworden. Daarop volgde nog „Jonge Mel“ (1924) en „Gewilde Liederen“ (1926), „De Ontwaking“ en „Het nieuwe gezang“ (1927). Daarnaast dient te worden genoemd het bundeltje „Immortellen“, van 1913, geschreven bij den dood van zijn vrouw. Hoe eenvoudig, hoe weinig rhetorisch Bonn zelfs in een „Strijdlied“ kon zijn, moge blijken

S. Bonn.

uit het volgende citaat uit zijn eersten bundel „Naar het Dagen“ (1906):

Den hamer in den hoek gesmeten,
Het gore schootsvel afgereten,
De raders stopt, de slinger stil,
Want nieuwe zon, vol goud-getril
Schijnt uit! schijnt uit!

De hand gestuurd! gepoets! den kop!
Je Zondags-jas en -petje op.
De vrouw en kinders allemaal
Moeten mee naar de vergaderzaal
Sleept mee! sleept mee!

Geen maat, geen knecht laat in zijn huis
Haalt hen uit mijnen en kombuis,
Sleept hen van treinen en machien,
Zij moeten mee den optocht zien!
Mee zien! mee zien!

GEEN ANTI-WAGNERIANISME.

In de muziekkroniek over „Moderne anti-Wagneriana“ vestigde ik de aandacht op een zekere anti-Wagneriaansche strooming onder de jongere musici en een streven om Verdi te rehabiliteeren ten koste van den Bayreuther muziekdramaticus. Daarbij citeerde ik uit een onlangs verschenen werkje over de Italiaansche Opera, waar, in een uitvoerig hoofdstuk over Giuseppe Verdi, de zinsnede voorkomt: „Nu is Wagner dood en Verdi leeft nog“.

„Nu maakt de schrijver, dr. K. P. Bernet Kempers, er ons opmerkzaam op, dat hij deze uitlating niet heeft bedoeld in den zin, gelijk ik dien interpreteerde. De passage, waaruit het citaat in quaestie is gelicht, luidt in hoofdzak als volgt:

„Sedert 16 jaar heeft Verdi het opera-tooneel verlaten (d.w.z. 16 jaar na het voltooiën van „Aida“). Ondertusschen is Wagner gestorven en al voelt Verdi zijn dood als een internationale ramp, toch beteekent deze voor hem een verlichting. Want Wagner zat hem dwars...“

(Ingezonden Mededeeling.)

MEUBELEN INTIMA
LEIDSCHESTRAAT
52. AMSTERDAM
VOOR 'N GEZELLIG TEHUIS'

„Nu is Wagner dood en Verdi leeft nog en is „sterker dan alle dooden zijn“. Nu zou het de moeite waard zijn nog eenmaal te toonen wat men kan, het noodlot geeft een voor-sprong... Reeds in 1879 heeft Boito aan Verdi het tekstboek van Otello afgestaan, maar het wordt 1884 eer Verdi de opera begint te componeeren, die eerst den 1 Nov. 1886 voltooid is.“

Inderdaad blijkt, dat dr. B. K. den lezer hier in de situatie van het jaar 1883 bedoelt te verplaatzen en dus niet meent dat de kunst van Wagner nu dood en die van Verdi springlevend zou zijn. Evenwel heeft de omstandigheid, dat dr. B. K. stylistisch telkens van tegenwoordigen naar verleden tijd vice versa overspringt (in het niet geciteerde van den passus, te lang evenwel om hier in extenso aan te halen) dit eenigszins onduidelijk gemaakt en ook de toevoeging „sterker dan alle dooden zijn“ (dus ook sterker dan de „dooden“ Wagner, niet waar?) maakt het betoog er niet helderder op.

Hoofdzak is evenwel, dat dr. B. K. niet de bedoeling heeft, die ik in het geciteerde meende te lezen. Hetgeen hier met voldoening moge geconstateerd worden. Op zijn boek hoop ik overigens nog uitvoeriger terug te komen.
H. R.

AGENDA.

Amsterdam.

Zondagavond 17 Aug. te 8 uur geeft de Italiaansche Opera in het Concertgebouw een derde opera-concert met dezelfde artisten, die een geheel nieuw programma zullen uitvoeren.

KERKNIEUWS.

Dr. A. M. BLOEM.

A.s. Zondag viert dr. A. M. Bloem, Ned. Herv. predikant te Chaam (N.-B.) zijn 40-jarig ambtsjubileum.

Adriaan Marie Bloem werd 21 Jan. 1862 geboren en studeerde aan het Chr. Gymnasium te Doetinchem en de Universiteit te Utrecht. In 1890 candidaat geworden, aanvaardde hij 17 Aug. 1890 het predikambt te Hurwenen, welke standplaats in 1893 met Dussen werd verwisseld. Sedert 1 Mei 1898 is ds. Bloem aan de gemeente van Chaam verbonden.

Ds. Bloem heeft met ingang van 13 Sept. a.s. eervol emeritaat aangevraagd. Door verblijf elders heeft hij zich aan alle feestbetoon onttrokken.

JAN DE BAKKER GEDENKRAAM.

Het werk van Max Nauta.

Heden wordt in de Groote Kerk te 's-Gravenhage het door den Amsterdamschen kunst-schilder Max Nauta ontworpen Jan de Bakker-gedenkdraam onthuld. Het raam dat 54 m² groot is en dat in het N.W. front van de Groote Kerk (zijde Riviervischmarkt) is aangebracht, is in twee gedeelten te onderscheiden: de benedenhelft, waarin het menscheijke, het aardsche, naar voren treedt, en het boven-deel, waarin het eeuwig-geestelijke is gesymboliseerd, terwijl in de geheele compositie is getracht het licht te grijpen als symbool van goddelijke ontferming over den lijdenden mensch.

Aan den voet van het raam verheft zich ter linkerzijde de figuur van Stephanus, en rechts die van Paulus, als eerste martelaren van het Christendom. Stephanus is afgebeeld als de man, die werd gesteenigd, doch wiens blikken naar den hemel zijn gericht; Paulus als de in zichzelf gekeerde, die de waarheid innerlijk zoekt. Achter Stephanus en Paulus is de middeleeuwsche nacht gesymboliseerd; daarin vallen bloeddruppels en om een bloedband, welke deze figuren omlijst, tranen als lijdens-motieven. Tusschen Stephanus en Paulus een massief blok van zoutkristallen — het zout der aarde — waarop de woorden: „Zalig zijn die vervolgd worden om der gerechtigheds wil, want hunner is het Koninkrijk der Hemelen“ (Matt. 5:10). De zijkanen van het onderste raamfragment worden gesierd door nationale lint, uitdrukken de verdrukke natie, die zich tracht te verheffen.

Boven de figuren van Stephanus en Paulus een drietredig voetstuk, waarop in letters „In memoriam Jan de Bakker, martelaar voor het geloof“ en wel op de bovenste trede de woorden „in memoriam“ in oranje kleur, als nationale gedachte, op de middenste de naam in wit (zuiverheid) en op de onderste de woorden „martelaar voor het geloof“ in blauw, de kleur van de waarheid. Langs de onderste treden zijn elzetakken met bloeiende elzetakjes als symbool van den brandstapel afgebeeld. Op de bovenste trede staat ter linkerzijde de Wij-bisschop Ridderus, van Utrecht, en tegenover hem, rechts, Johannes Pistorius (Jan de Bakker). De bisschop maakt een gebaar van onderdrukking en tegelijkertijd bescherming en probeert het licht te onderscheppen, dat van boven, van den Eijbel, afstraalt. Hij ontwijft Jan de Bakker en staat gereed dezen een haarlok af te snijden en voorts haardos en handen af te krabben. Jan de Bakker heft, wijzende naar den Eijbel, de rechterhand omhoog en houdt de andere hand op het hart. Achter Jan de Bakker een vis-scher en Scheveningsche vrouwen en voor den visscher een knaap met een scheepje in de hand, dit laatste als zinspeling op de toekomst.

Tusschen Ridderus en Pistorius, doch op

REGENJASSEN
KALKER
KALVERSTR. 100-106